

Zvezdan Linić

MOLITVENI IZRAZ SUVREMENIH DUHOVNIH GIBANJA U LITURGIJI CRKVE

Možemo krenuti od onoga što nam progovara sv. Pavao u prvoj poslanici Korinćanima (1Kor 14,26). Čini mi se da je to neko osobito bogato karizmatičko iskustvo liturgijskog sastanka i može nam biti dragocjeno i u ovom našem predmetu na ovom skupu. "Kad se sastanete te poneki ima hvalospjev, poneki ima nauk, poneki ima otkrivenje, poneki tumačenje - sve neka bude radi izgrađivanja."

Bogoslužje je služba čitavoga Tijela Kristova. Svatko u njemu sudjeluje prema primljenu daru. Bogoslužje postaje dinamično, gotovo karizmatičko, kad su sudionici slobodni i potaknuti da svatko svoj dar stavi na izgradnju svih u punoj odgovornosti i slobodi. To znači da se ti darovi u bogoslužju stavljaju u službu zajednice u njezinim stavovima slavljenja, veličanja, prošnje i zahvale u Gospodinu.

Različite grupe u većini duhovnih pokreta upravo u bogoslužju na osobit se način rado očituju na molitvenom sastanku i potom na euharistijskom slavlju. Uočimo neke vlastitosti i izazove takvih sastanaka.

1. Mjesto i način okupljanja

Na sastancima takvih vjernih grupa ljudi u prostoru daleko radije sjede u krugu negoli jedni iza drugih usmjereni prema oltaru ili nečem drugom. Čini se da su crkve s našim statiziranjem prostora nepomičnim klupama usmjerenim u jednom pravcu neprikladne za takve molitvene grupe pa je i to uvjetovalo traženje novih prostora ili adaptiranja starih za molitvene sastanke. Psihološki je već jasno kako je komunikacija među sudionicima lakša ako se sjedi u krugu nego jedni drugima iza leđa. Ljudi otkrivaju kako se međusobno ne rastresaju, nego se na taj način, dok se vide i gledaju, upravo sabiru kao zajednica osjećajući istinu Isusove riječi: "Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima!" (Mt 18,20). Dobro je primijetiti da je Isus "među... između... usred njih" (grčki eu meso autou).

Proživljavaju te istine na vidljiv način sigurno bolje odgovara raspored sa branih ljudi u krugu ili polukrugu. Možda se premalo vodi računa upravo o teološko-psihološkim razlozima prostora i načinu okupljanja molitvenih grupa, pa lako može nastati napast ljudi da pomisle da su to neke osebujne grupe koje traže neke separacije, udaljavanja, misteriozne okvire i slično. Sve to nije točno, nego je u biti traženja prostora i načina okupljanja želja da se lakše otkrije i osjeti Kristova prisutnost u Duhu. Kod takvog sabiranja lakše je postići i sudjelovanje pojedinaca "prema primljenju daru".

2. Zahvaljivanje

Zahvaljivanje se posebno ističe u molitvenoj dimenziji novih pokreta u Crkvi. To spominje i Pavao u rečenom citatu na prvom mjestu. U tradiciji Crkve i u njezinim iskustvima molitve, te u biblijskim molitvenim izrazima zahvaljivanje ima najčasnije mjesto. To je molitva u svom najčišćem izdanju. Na neprestano zahvaljivanje potiče nas Riječ Božja. Zato je običaj na sastancima vjernih grupa da se zahvaljivanju dadne počasnno, katkada upravo prvo mjesto na početku samog sastanka. Ali, i tijekom sastanka, tijekom molitvenog druženja ili slavljenja nekih liturgijskih slavlja izazov na zahvaljivanje neprestano je prisutan. U tom pogledu pjesma i glazba igraju značajnu ulogu. Otkrivamo takve grupe preplavljene pjesmama i pjesmicama, ispunjenje pjevanjem i klicanjem. Posebno se primjećuje otvorenost šansonama duhovnog sadržaja. Dok su najčešći tekstovi tih šansona od izrazite kristološke i duhovne jasnoće, katkada i ljepote i svježine, glazba nije uvijek na istoj visini. Ostaje se na razini duhovnih šansona. U tom vidu dobro je uočiti mnoge elemente i uvažiti u razmišljanju o svemu tome:

a) *negativno*: glazba nije najkvalitetnija; često vrlo sumnjive vrijednosti; dosta je stvari prepjevano na hrvatski iz američkih odnosno stranih duhovnjačkih krugova te nije izvorno prirođena hrvatskoj duši; prijevodi i adaptacije na brzinu su uglavnom u nastajanju za potrebe pojedine grupe i u tom nedorađenom izdanju komunicira se dalje i širi u grupama molitvenim i grupama mladih; postaju često jedini hvalbeno-glazbeni izraz takvih grupa; prateći instrumenti često su dosta siromašni (gitara i elektr. orgulje) i dr...

b) *pozitivno*: riječi takvih pjesama često su vrlo bogate i biblijski utemeljene (daleko više nego mnoge pjesme koje se pučki i naširoko kod nas pjevaju; mi nažalost na našem području nemamo neki osobit repertoar prikladnih pjesama za takve okolnosti i grupe; sudionici grupa doživljavaju većinu klasičnih pučkih pjesama prestatičnima i ne uklapaju se u takve grupe, pogotovo ne u grupe mladih; odgovaraju dinamici zajedništva i angažiraju čovjeka u duhovnom proživljavanju; lako se nauče i ponavljaju i kod njih redovito svi sudjeluju.

3. Sudjelovanje

Liturgija danas veliki naglasak stavlja na aktivno sudjelovanje vjernika. Međutim, još uvijek imamo euharistijskih i drugih liturgijskih sastanaka kod kojih toga nema. Nema često puta prostora za sveopće aktivno vjerničko sudjelovanje. Mnoge pjevane mise takve su da samo malo ljudi zna pjesme, ili sve pjevanje preuzme crkveni zbor i drugi su pasivni u svemu tome. Premalo ima nekih aktivnosti u liturgiji da bi se svatko mogao osjetiti potreban i koristan u zajednici. Odatle i pasivnost: mogu doći i ne moram. Nisam neophodno potreban. Tek moralno opterećenje potiče katkada mnoge da sudjeluju na euharistijskim slavlji-
ma. U grupama novih pokreta svaki je sudionik osoba, subjekt. Sa svakim se računa. Svakoga se pozna po imenu. Mogućnosti postoje da svatko otkrije svoj dar na dobro cijele zajednice.

Sudjelovanje se očituje u zajedničkoj pjesmi koja je lako prilagođena svim sudionicima i svi mogu sudjelovati. Takve grupe redovito i imaju pri ruci tekstove za svaku pjesmu koja se pjeva i tako svi sudjeluju. Nadalje, sudjelovanje je istinski pospješeno kroz mogućnost spontane molitve i to na mnogim mjestima i prigodama kod liturgijskih i drugih sastanaka grupe. Tako postoje velike mogućnosti spontane molitve prošnji i potom zahvaljivanja. Takve spontane molitve upravo su one naravi koja omogućuje spontanost i ne guši slobodu. Često određene formule odgovora i zaziva ukoče molitvu i učine je stereotipnom. Prostor slobode u tom pogledu omogućuje svakome da se izrazi i da unese sebe u dinamiku molitve. Način kako grupa komunicira, pospješuje spontanost, a prema tome i kreativnost.

Nadalje, u sudjelovanje je uključeno i razmišljanje. Riječ se Božja u takvim grupama može aktivnije i svestranije promeditirati. Sudionici imaju već iskustva razmišljanja o Riječi Božjoj, imaju iskustva s čitanjem Riječi svakog dana, a isto tako i uživaju slobodu da svoja razmišljanja o Riječi Božjoj ili svoje proživljavanje određenoga odlomka i glasno izreknu. Tako se može dogoditi da sudionici jedni drugima komuniciraju dragocjena svjetla i spoznaje vezane uz Riječ Božju. Način kako sudionici sjede kao i njihovo međusobno poznavanje potiču sudjelovanje i ono postaje neusiljeno, spontano i obogaćuje sve.

4. Zakon i sloboda

Okviri bogoštovlja uvijek su poticali na duboko vjersko iskustvo. Liturgija je oduvijek prostor autentičnoga života iz vjere. Bilo je u svakoj liturgiji i u svakom vremenu mogućnosti pojedincima (možda više) i zajednicama da istinski i duboko proživljavaju svoje zajedništvo i susrete s Gospodinom Isusom. Međutim, nisu u svakom vremenu i u konkretnim liturgijskim mogućnostima bila ostvarena ta temeljna kršćanska iskustva. Nije stoga nikakvo čudo da se u svim duhovnim

pokretima i ovog našega i svih vremena nastojalo najdublje proživljavati iskustvo vjere i milosti upravo kroz liturgijska slavlja. Liturgija je u sebi najautentičniji okvir za najdublje doživljaje. Zato je to vrhunac molitvenih sastajanja grupa i zajednica gotovo svim pokretima.

Često se moglo doživljavati propise i obrede kao kočnicu spontanosti i kočnicu doživljavanja bitnoga. Mnogo je toga postalo važno što ne nosi u sebi najdublje stvarnosti i mnogo je toga zanemareno ili zaboravljeno, a spada na bit liturgijske stvarnosti. Liturgijska reforma i govori kako se u cjelokupnoj Crkvi osjećala potreba za promjenama, za osvježavanjem života iz vjere upravo kroz liturgiju koja je najautentičniji izraz vjere. Konstitucija o liturgiji otvorila je vrata mnogim promjenama o kojima je bilo dosta govora kroz ovih četvrt stoljeća a i ovdje na ovom forumu. Provedba te Liturgijske konstitucije, koja još nije završena, pokazuje sve jasnije kako su veliki prostori slobode i Duha unutar različitih slavlja. Posebno upravo liturgijske obredne knjige u svojim uputama i rubrikama ostavljaju puno prostora različitim mogućnostima nadahutoj spontanosti (jasno poštujući temeljna načela koja ne stavljaju u pitanje temeljna ustrojstva Crkve kao hijerarhijske zajednice i liturgije kao od Crkve formuliran i definiran način komunikacije s božanskim životom). Vjerujem da još ni izdaleka nisu iskorišteni svi prostori nadahnute spontanosti i kreativnosti unutar dopuštenih granica u misi i u drugim liturgijskim slavljinama. Tu ima obilno mjesta i za grupe iz različitih duhovnih pokreta našega vremena i mogu se otkrivati u svojoj višestrukosti i različitosti.

Liturgijske upute dopuštaju na osobit način i poštivanje subjekta naših malih grupa kad se radi o različitim liturgijskim slavljinama. Crkva u tim slučajevima ima još obilnije mogućnosti i sugestije izražene u svojim uputama i smjernicama. Tako imamo smjernice za mise u malim grupama, za mise s djecom, upute i sugestije za različita katehetska slavlja i drugo. Tu je već riječ o službenim dokumentima Crkve, a idu za tim da pospješuju zdravu kreativnost i spontanost unutar različitih grupa. Takve su upute na osobit način dobrodošle u molitvenim grupama koje svoje zajedništvo najdublje doživljavaju u euharistiji. U euharistiji koja je vrhunac i izvor svega života Crkve i takve male grupe proživljavaju puninu svega onog iskustva što ga pojedinci i grupa nose u sebi. U tom prostoru liturgijskih slavlja moguće je razviti do punine spontanu molitvu u svoj širini (molitvu klanjanja na početku mise, molitvu prošnje unutar mise, molitvu zahvaljivanja i klanjanja u najdubljim sakramentalnim trenucima mise); isto je tako moguće u takvim okvirima unutar mise razviti spontanost u osluškivanju i komunikaciji onoga što Duh govori crkvama po službi Riječi. U tom okviru moguća je ne samo homilija nego i komunikacija onoga što pojedinci osjećaju u sebi od pročitane Riječi Božje tako da nastaje prava izmjena riječi, lomljenje riječi. Tu se može razviti i darizma tumačenja riječi kojom se ovakvi susreti obogaćuju. Isto tako u tim litur-

gijskim okvirima veće su mogućnosti za spontane geste radosti, zahvaljivanja, ljubavi i zajedništva. Jasno je da su geste i pokreti tijela sastavni dio liturgijskog događaja i da je to dragocjeno.

5. Male grupe i šira zajednica Crkve

Crkva je u svojoj biti sveopća, katolička. Uvijek je misionarska i otvorena svima. Konkretno se život Crkve ipak intenzivnije živi u biskupijama i župama odnosno drugim crkvenim zajedništvima. Takve su podjele samo zbog intenzivnijeg načina redovitog života vjere ali uvijek su u molitvu i u liturgijska slavlja uključeni svi članovi Crkve: papa, biskupi, svećenici i cjelokupni Božji narod. Nije dan liturgijski čin ili slavlje ne može biti privatni čin niti pojedinca niti neke zatvorene grupe. Pa i onda kad je to fenomenski tako, ipak u bit slavlja uključeni su svi.

Postoji opasnost kod malih grupa da ostanu zatvorene u sebi. Stvaraju se često zasebne cjeline koje katkada žele cjelokupnu dimenziju svoga vjerskoga života proživljavati u tim uskim granicama grupe. Time se u biti osiromašuje sama grupa i oštećuje se šira zajednica za jedno neophodno iskustvo. Takve napasti postoje u svim grupacijama u Crkvi i u društvu. To nije specifično samo za molitvene grupe ili druge uže zajednice u različitim današnjim duhovnim pokretima, nego je to pojava s kojom valja računati i u drugim strukturama. Čovjek doduše često upravo u Crkvi želi masovnost zbog izvjesne inertne anonimnosti koja mu odgovara, ali većina vjernika koji su u manjoj grupi osjetili ljepotu i snagu molitve i vjere ostaju čvrsto vezani uz to iskustvo i ne žele ga izgubiti. Zbog toga je razumljivo da manje grupe često ostaju zatvorene i gotovo katkada po strani od šire zajednice vjernika.

Upravo radi toga je potrebno da se izbjegne opasnost bilo koje krajnosti. Dok se u manjoj grupi može sigurno nakon prvih pozitivnih iskustava intenzivnije živjeti vjerskim i duhovnim životom u molitvi i slavljinama sakramenata, osobito mise, dotle je važno da svi takvi sudionici ne izgube osjećaj pripadnosti široj zajednici Crkvi. Važno je odgajati manje grupe za službu drugima, da čovjek i u grupi ne bi pao u napast grupne sebičnosti i zatvorenosti. Zato se preporučuje da se u nedjelje i u druge svečane dane ne obavljaju redovito neka druga paralelna okupljanja koja bi sudionicima onemogućila da sudjeluju na zajedničkim slavljinama s čitavom crkvenom-župnom ili nekom drugom širom zajednicom.

Nadalje, u svim pokretima i grupama važan je svećenik sa svojom službom i kao znak Crkve: garancija zajedništva, sigurnost u nauci i u dijeljenju sakramenata. Ipak, i na tom planu čula su se upozorenja različitim takvim pokretima da se svećenik ne smije svojatati, zarobiti za isključivu službu jednoj grupi, jer je on pastir svih za koje je službom određen (pogotovo župnici i pastoralni pomoćnici).

On treba biti u svemu prisutan, sa svime upoznat, ali isto tako i slobodan kako bi mogao pripadati svima.

6. Iskustva iz prakse (grupe na Kaptolu)

a) Kroz iskustva molitvenih grupa ljudi sve više mole i vole molitvu; otvaraju se sve jače potrebi redovitog duhovnog života; sve se više i redovitije primaju sakramenti; umnaža se broj katekumena i vrednuje se sve više sakrament potvrde u okviru sakramenata kršćanske inicijacije.

b) Vjernici se međusobno više poznaju, vode jedni o drugima brigu, pohađaju se i pomažu se. Ostvaruje se iskreno zajedništvo i srdačna bratska komunikacija.

c) Povremena liturgijska slavlja obogaćuju redovite molitvene grupe i imamo iskustva gotovo svih slavlja i u tom okviru: češće euharistijsko slavlje (više puta godišnje - premda je u nekim grupama to redovita praksa tjednog sastanka); pokornička slavlja s mogućnošću ispovijedi također znaju obogatiti ovakve grupe; imali smo već i krizmano i ženidbeno i krsno slavlje unutar grupe; češća katehetska slavlja ili slavlje stupnjeva katekumenata također znadu obogatiti ove grupe.

d) Osjeća se kako ljudi pritom sazrijevaju na planu vlastite spontanosti i kreativnosti kao i u prihvaćanju toga kod drugih; zatim se otvaraju Duhu, a isto tako sve su više osjetljivi za prisutnost Duha u brojnim drugim izričajima molitava koje već postoje u Crkvi. Tako molitvene grupe otkrivaju ljepotu i tradicionalnih molitava (Litanije, krunica, prošnje, i dr.), a osobito postaju osjetljivi za ljepotu liturgijskih molitava.

e) Upravo u molitvenim grupama i u molitvama za pojedince otkriva se širina i bogatstvo različitih obrednih knjiga (Inicijacija, Redovi sakramenata, knjiga blagoslova i drugi molitvenici).

f) U opasnostima od sveopće demitologizacije ali i demistifikacije čovjek se može naći bez korijena i u ljudskoj urođenoj čežnji za transcendentnim i u njegovim egzistencijalnim potrebama upada u opasnost novog paganizma, zabrinjavajućih okultnih i parareligioznih pojava, magije i satanizma. U molitvenim se grupama na najkorektniji način želi otkrivati snagu Isusa Krista Spasitelja i istinu da nema drugog imena pod nebom u kome bismo se mogli spasiti.

g) U pojavama različitih kriza, u kršćanstvu koje izgleda umorno, u nedjeljnim misama koje su počele opadati, u krizama kršćanskog identiteta, krizama svećeničkih zvanja i izlazaka iz te službe, u traganju nekog kršćanstva bez Crkve ili nekom kršćanskom sinkretizmu koje se nudi kao lažni ekumenizam, vjerujem da temeljna kršćanska iskustva u duhovnim pokretima kod katolika mogu pridonijeti novosti za kojom svi čeznemo.